

บทที่ 6

สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

ปัญหาด้านความปลอดภัยของอาหารเป็นปัญหาซึ่งส่งผลกระทบต่อสุขภาพร่างกาย และจิตใจของผู้บริโภคโดยตรงและรวดเร็ว ดังนั้นการคุ้มครองผู้บริโภคให้ได้รับความปลอดภัยจากการบริโภคอาหารจึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง การดำเนินการที่จะก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้บริโภคนั้นควรเกิดจากความร่วมมือของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง โดยที่แต่ละภาคส่วนมีบทบาทหน้าที่ และวิธีการดำเนินการแตกต่างกันออกไปตามศักยภาพของตน จากการศึกษาพบว่าภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาชนของญี่ปุ่นมีบทบาทหน้าที่ในกระบวนการคุ้มครองผู้บริโภคด้านความปลอดภัยของอาหาร ดังนี้

6.1 สรุปบทบาทภาครัฐ

จากการศึกษาพบว่า ภาครัฐทั้งรัฐบาลกลางและรัฐบาลท้องถิ่นของญี่ปุ่น มีบทบาทสำคัญในกระบวนการคุ้มครองผู้บริโภคด้านความปลอดภัยของอาหาร โดยมีการดำเนินการทั้งในเชิงบังคับ ได้แก่ การกำหนดกฎหมายและข้อบังคับต่าง ๆ รวมถึงควบคุมดูแลให้ทุกฝ่ายปฏิบัติตาม และอยู่ในกรอบระเบียบที่กำหนดไว้ และการดำเนินการในเชิงสนับสนุน ได้แก่ การสนับสนุนปัจจัยต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการดำเนินการคุ้มครองผู้บริโภคให้มีประสิทธิภาพ เสริมสร้างศักยภาพแก่ทั้งผู้บริโภคและผู้ประกอบการ โดยการดำเนินการทั้งสองส่วนให้ความสำคัญกับการรณรงค์และสนับสนุนให้ผู้บริโภคตระหนักถึงสิทธิและหน้าที่ของตนและพึ่งพาตนเองมากขึ้นตามแนวทางการคุ้มครองผู้บริโภคในศตวรรษที่ 21

รัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นมีบทบาทสำคัญในการแก้ไขและป้องกันการเกิดปัญหาด้านความปลอดภัยของอาหารและมีความใกล้ชิดกับผู้บริโภคอย่างมาก เนื่องจากท้องถิ่นสามารถกำหนดข้อบังคับขึ้นใช้ในท้องถิ่นของตนได้ ซึ่งโดยส่วนใหญ่แล้วข้อบังคับซึ่งกำหนดโดยรัฐบาลท้องถิ่นจะเข้มงวดและเป็นรูปธรรมกว่ากฎระเบียบของรัฐบาลกลาง นอกจากนี้การมีหน่วยงานของรัฐหรือศูนย์ผู้บริโภคในท้องถิ่นทุกระดับก็ช่วยให้รัฐบาลท้องถิ่นสามารถควบคุมและแก้ไขปัญหาได้อย่างรวดเร็วและสอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภคในท้องถิ่นของตน

อย่างไรก็ตามแม้ภาครัฐจะพยายามดำเนินการต่าง ๆ เพื่อคุ้มครองผู้บริโภคให้ได้รับความปลอดภัยจากการบริโภคอาหาร แต่ทว่าความพยายามดังกล่าวดูเหมือนจะยังไม่ประสบความสำเร็จอย่างเต็มที่ ดังจะเห็นได้จากกรณีศึกษาที่ผู้วิจัยได้ยกมาในบทที่ 5 และข่าวสารที่ปรากฏทางสื่อต่าง ๆ ของญี่ปุ่นอยู่บ่อยครั้ง ซึ่งผู้วิจัยมีความเห็นว่าเกิดจากสาเหตุหลัก 2 ประการ ได้แก่

1) สภาพเศรษฐกิจตกต่ำที่ส่งผลกระทบต่อภาคเอกชนโดยตรง ในอดีตเมื่อเศรษฐกิจของญี่ปุ่นเติบโตนั้นภาคเอกชนหรือผู้ประกอบการด้านอาหารของญี่ปุ่น ได้รับการยอมรับว่ามีความตระหนักในเรื่องการผลิตสินค้าอาหารที่มีคุณภาพและปลอดภัยแก่ผู้บริโภค การหลอกลวงผู้บริโภคหรือการทำให้บริษัทเสื่อมเสียภาพพจน์นั้นเป็นเรื่องที่เสียหายและต้องหลีกเลี่ยง แต่เมื่อสภาพเศรษฐกิจของญี่ปุ่นตกต่ำลงเช่นในปัจจุบัน พบว่าผู้ประกอบการต่างหาทางลดต้นทุนการผลิตเพื่อให้ธุรกิจมีกำไรหรือสามารถดำเนินต่อไปได้ จึงพบว่ามีเหตุการณ์ด้านความปลอดภัยของอาหารที่มีสาเหตุจากการขาดจริยธรรมของผู้ประกอบการเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องในช่วงที่ผ่านมา

2) การควบคุมและตรวจสอบด้านความปลอดภัยของอาหาร รวมถึงแหล่งที่มาและวิธีการผลิต ของเจ้าหน้าที่รัฐทั้งรัฐบาลกลางและรัฐบาลท้องถิ่นในกรณีของสินค้าอาหารที่ไม่ได้ส่งผลกระทบต่อสุขภาพและชีวิตของผู้บริโภคอย่างรุนแรงและรวดเร็ว นั้น ยังไม่มีความเข้มงวดและมีประสิทธิภาพเพียงพอ ทั้งนี้อาจเกิดจากการที่สินค้าอาหารที่ผลิตและวางจำหน่ายนั้นมีจำนวนมาก ทำให้เจ้าหน้าที่ของรัฐไม่สามารถดูแลได้อย่างทั่วถึง รวมถึงอาจเกิดจากการละเลยและขาดความตระหนักของเจ้าหน้าที่ภาครัฐบางส่วน อย่างไรก็ตามในกรณีสินค้าที่ส่งผลกระทบต่อผู้บริโภค เช่น กรณีการระบาดของโรคอหิวาต์ นั้นพบว่าภาครัฐให้ความสนใจและหาทางป้องกันปัญหาและความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้นอย่างเต็มที่ ซึ่งส่วนหนึ่งที่ทำให้ภาครัฐให้ความสนใจต่อกรณีดังกล่าวนี้อย่างมาก นอกจากความกังวลถึงผลกระทบต่อผู้บริโภคแล้ว สื่อต่าง ๆ ในญี่ปุ่นและผู้บริโภคก็มีส่วนสำคัญที่ช่วยกระตุ้นให้ภาครัฐต้องหันมาให้ความสนใจกับกรณีดังกล่าวอย่างมากเช่นกัน

6.2 สรุบบทบาทภาคเอกชน

ภาคเอกชนมีบทบาทหน้าที่หลัก ในการต้องปฏิบัติตามกฎหมายและข้อบังคับต่าง ๆ ซึ่งเป็นพื้นฐานหลักของการรับผิดชอบต่อผู้บริโภคและสังคม นอกจากนี้อีกบทบาทหนึ่งที่สำคัญของภาคเอกชน ได้แก่ การส่งเสริมให้ผู้บริโภคมีศักยภาพและมีความสะดวกอย่างเพียงพอในการคุ้มครองตนเองให้ได้รับความปลอดภัยจากการบริโภคอาหาร

การศึกษาพบว่า ภาคเอกชนหรือผู้ประกอบการด้านอาหารของญี่ปุ่นมีบทบาทในการคุ้มครองผู้บริโภคด้านความปลอดภัยของอาหารที่ไม่เด่นชัดและไม่สอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภคที่ต้องการให้ผู้ประกอบการเป็นหน่วยงานหลักในการสร้างความปลอดภัยแก่ผู้บริโภค และสภาพเศรษฐกิจมีผลต่อระดับความรับผิดชอบของภาคเอกชนต่อผู้บริโภค เศรษฐกิจที่ตกต่ำทำให้ภาคเอกชนมีแนวโน้มที่จะกระทำผิดกฎหมายและหลอกลวงผู้บริโภคมากขึ้น อีกทั้งมีวิธีการหลอกลวงผู้บริโภคในหลายรูปแบบ ทั้งการใช้วัตถุดิบที่หมดอายุมาประกอบอาหาร การปลอมแปลงแหล่งผลิตสินค้า การปลอมแปลงฉลากผลิตภัณฑ์ ดังเช่นในตัวอย่างปัญหาด้านความปลอดภัยของอาหารอันเนื่องจากปัญหาด้านจริยธรรมของผู้ประกอบการที่เกิดขึ้นในปี ค.ศ. 2007 ซึ่งแสดงไว้ในบทที่ 4

นอกจากนี้ยังพบว่า การดำเนินการและการมีส่วนร่วมในกระบวนการคุ้มครองผู้บริโภคของภาคเอกชน ยังไม่มีบทบาทในเชิงรุกให้เห็นอย่างเด่นชัด แต่มีจุดประสงค์ในทางเศรษฐกิจ ได้แก่ ยอดขายและกำไร และภาพลักษณ์ของบริษัทเป็นหลัก เช่น กรณีบริษัท Takenokoya ที่จำหน่ายหน่อไม้ที่ผลิตจากประเทศจีนแก่ผู้บริโภค และนำรูปพนักงานในบริษัทมาใช้ติดบรรจุภัณฑ์ เนื่องจากเชื่อว่าจะสามารถสร้างความน่าเชื่อถือแก่ผู้บริโภคได้

6.3 สรุปบทบาทภาคประชาชน

สิทธิและบทบาทของผู้บริโภคญี่ปุ่นในอดีตอยู่ในขอบเขตจำกัด แต่หลังจากทศวรรษที่ 1990 เป็นต้นมา รัฐบาลมีแนวคิดสนับสนุนให้ผู้บริโภคช่วยเหลือหรือพึ่งพาตนเองมากขึ้น จึงได้พยายามให้การใช้สิทธิต่าง ๆ สามารถปฏิบัติได้จริงและเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น เช่น การบังคับใช้กฎหมายความรับผิดในผลิตภัณฑ์ การใช้ระบบการสืบย้อนกลับแหล่งที่มาของผลิตภัณฑ์

ผู้บริโภคญี่ปุ่นมีการรวมตัวกันเป็นชมรมหรือองค์กรต่างๆ เพื่อสนับสนุนและช่วยเหลือผู้บริโภคเพิ่มมากขึ้นตั้งแต่ช่วงกลางทศวรรษที่ 1960 แต่บทบาทในการคุ้มครองผู้บริโภคด้านความปลอดภัยของอาหารนั้นยังไม่ชัดเจนนัก เนื่องจากการดำเนินการส่วนใหญ่ยังเป็นการดำเนินงานร่วมกับกิจกรรมในด้านอื่น ๆ ทำให้ไม่ได้รับความสนใจจากผู้บริโภคเท่าที่ควร

ภาครัฐของญี่ปุ่นให้ความสำคัญกับปัญหาความปลอดภัยของอาหารอย่างมาก จึงสนับสนุนให้ภาคประชาชน ตระหนักถึงความจำเป็นและประโยชน์ของการขวนขวายหาความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อตนเอง และการสนับสนุนของภาครัฐมีส่วนช่วยให้ภาคประชาชนให้ความสำคัญกับการขวนขวายหาความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองมากขึ้นกว่าในอดีต แม้จะไม่อยู่ในระดับที่สูงมากนัก

ครอบครัวและสถานศึกษามีบทบาทสำคัญในกระบวนการขัดเกลาทางสังคม ปลูกฝังความรู้และสร้างความตระหนักในการบริโภคอาหารอย่างปลอดภัย เนื่องจากใกล้ชิดกับเด็กมากที่สุด อย่างไรก็ตามการศึกษาพบว่า ครอบครัวและสถานศึกษาของญี่ปุ่นยังให้ความสำคัญกับการปลูกฝังมารยาทและธรรมเนียมปฏิบัติมากกว่าการสร้างความรู้และให้ความรู้ในการบริโภคอาหารอย่างปลอดภัย เห็นได้จากผลสำรวจหัวข้อด้านอาหารที่ผู้ปกครองสอนแก่เด็กในครอบครัว ซึ่งได้แสดงไว้ในบทที่ 4

กล่าวโดยสรุปแล้ว ภาคประชาชนของญี่ปุ่น ได้แก่ ผู้บริโภคและองค์กรที่เกี่ยวข้องดูเหมือนจะมีส่วนร่วมและมีบทบาทในกระบวนการคุ้มครองผู้บริโภคด้านความปลอดภัยของอาหารมากขึ้นกว่าในอดีต แต่การดำเนินการยังไม่ชัดเจนและไม่เป็นที่รู้จักมากนัก เช่น การรวมตัวเป็นชมรมหรือองค์กรเพื่อช่วยเหลือและสนับสนุนผู้บริโภค การชวนขยายหาความรู้ที่เป็นประโยชน์ รวมถึงการรณรงค์ให้ผู้บริโภคตระหนักถึงสิทธิและหน้าที่ของตนมากขึ้น อีกทั้งมิได้มีการดำเนินการในเชิงรุกอย่างชัดเจน ทั้งนี้อาจเนื่องจากแนวคิดในการเป็นผู้ได้รับการคุ้มครองที่มีมาตั้งแต่อดีต ที่ทำให้ผู้บริโภคไม่มีบทบาทในเชิงรุกเท่าที่ควร

อนึ่ง จากการศึกษาเรื่อง การคุ้มครองผู้บริโภคของประเทศญี่ปุ่นด้านความปลอดภัยของอาหารในครั้งนี้ พบว่ามีประเด็นที่น่าสนใจในเรื่องต่อไปนี้

1. การมีกฎหมายและข้อบังคับที่เข้มงวดต่อทั้งสินค้าอาหารนำเข้าและสินค้าอาหารภายในประเทศ

กระทรวงสาธารณสุข แรงงานและสวัสดิการญี่ปุ่นมีการปรับเปลี่ยนระบบตรวจสอบและควบคุมสารเคมี มีการกำหนดปริมาณและชนิดของสารเคมีให้เข้มงวดมากขึ้นทั้งกับสินค้านำเข้าและสินค้าในประเทศ โดยเพิ่มรายการสารเคมีที่มีการกำหนดค่า MRLs จาก 283 รายการ เป็น 799 รายการและสารเคมีที่ไม่อยู่ในขอบเขตการยกเว้นและไม่อยู่ใน 799 รายการ จะถูกกำหนดค่า MRLs ที่ระดับ 0.01 ppm ซึ่งมาตรฐานดังกล่าวส่งผลกระทบต่อผู้ผลิตสินค้านำเข้าทั้งในและนอกญี่ปุ่นเป็นอย่างมากเนื่องจากค่า MRLs ที่ระดับ 0.01 ppm นั้นเป็นค่าที่ต่ำมาก

2. การตรวจสอบอย่างเข้มงวดสำหรับสินค้านำเข้าไปจำหน่ายในประเทศญี่ปุ่น

สินค้านำเข้าที่จะนำเข้าไปจำหน่ายในประเทศญี่ปุ่นได้นั้น จะต้องถูกตรวจสอบจากทั้งประเทศผู้ส่งออกและภาครัฐของญี่ปุ่นอย่างเข้มงวด เช่น มะม่วงของไทยที่จะส่งออกไปประเทศญี่ปุ่นนั้น ต้องมาจากสวนที่ได้รับการรับรองมาตรฐานเกษตรดีที่เหมาะสมหรือ Good Agricultural Practice: GAP เท่านั้น และเมื่อถึงประเทศญี่ปุ่นแล้วจะต้องมีการตรวจสอบ ณ ด่านกักกันพืช (Plant Protection Station) หรือด่านกักกันโรคสัตว์ (Animal Quarantine) และหลังผ่านการ

ตรวจสอบดังกล่าวแล้วสินค้ายังต้องถูกตรวจสอบความปลอดภัยด้านสุขอนามัยตามกฎหมาย
สุขอนามัยอาหารอีกครั้งจึงจะได้รับอนุญาตให้นำเข้าประเทศญี่ปุ่นได้

3. การเอาจริงเอาจังกับการควบคุมและตรวจสอบสินค้าอาหารที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพและชีวิตของผู้บริโภคอย่างรุนแรงและรวดเร็ว

ญี่ปุ่นให้ความสำคัญกับปัญหาโรควัวบ้าอย่างมาก เนื่องจากส่งผลกระทบต่อผู้บริโภคอย่างรุนแรงและรวดเร็ว โดยมีมาตรการและข้อบังคับที่เข้มงวดอย่างมากทั้งกับเนื้อวัวนำเข้าและเนื้อวัวในประเทศ เห็นได้จากมาตรการที่มีต่อเนื้อวัวนำเข้าจากสหรัฐอเมริกาที่ต้องมีอายุต่ำกว่า 20 เดือนซึ่งต่ำกว่ามาตรฐานที่องค์การโรคระบาดสัตว์ได้กำหนดไว้ที่ 30 เดือน และการบังคับใช้กฎหมายการสืบย้อนกลับที่มาของเนื้อวัว (Beef Traceability Law) กับเนื้อวัวในประเทศในปี ค.ศ. 2003 ที่กำหนดให้ผู้ประกอบการต้องระบุข้อมูลของวัวตั้งแต่ขั้นตอนการเลี้ยง การขนส่งจนถึงขั้นตอนการบริโภค โดยกำหนดเป็นหมายเลขประจำตัว 10 หลัก และผู้บริโภคสามารถตรวจสอบที่มาของวัวได้ด้วยตนเอง ผ่านทางเว็บไซต์ของ National Livestock Breeding Center โดยสามารถใช้งานผ่านทางคอมพิวเตอร์และโทรศัพท์มือถือ และการสืบย้อนกลับที่ใช้กับสินค้าอาหารที่วางขายอยู่ทั่วไปในท้องตลาดนี้ จะทำให้การใช้ระบบเป็นไปอย่างสม่ำเสมอ ผู้บริโภคคุ้นเคยและกลายเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตประจำวันซึ่งก็จะส่งผลดีต่อผู้บริโภคในระยะยาว

4. การใช้คอมพิวเตอร์ระบบเครือข่ายเพื่อตรวจสอบแหล่งที่มาของสินค้าอาหาร

ญี่ปุ่นมีการนำเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ระบบเครือข่าย Ubiquitous Computing มาใช้ในกระบวนการคุ้มครองผู้บริโภคด้านความปลอดภัยของอาหาร ทำให้ผู้บริโภคสามารถตรวจสอบแหล่งที่มาของสินค้าได้ในทุกที่ผ่านทางคอมพิวเตอร์และโทรศัพท์มือถือ นอกจากนี้ยังมีระบบเครือข่ายข้อมูลผู้บริโภค (Practical Living Information Online Network System: PIO-NET) ซึ่งเป็นการรวบรวมข้อมูลการขอรับคำปรึกษาและข้อร้องเรียนต่าง ๆ จากผู้บริโภค ทั้งจากส่วนกลางและท้องถิ่น และนำข้อมูลดังกล่าวมาวิเคราะห์แนวทางในการแก้ปัญหาต่อไป ซึ่งจะช่วยให้การควบคุมความเสี่ยงจากการบริโภคอาหารที่ไม่ปลอดภัยมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

5. การจัดตั้งองค์กรเพื่อเป็นศูนย์กลางการบริหารจัดการงานด้านการคุ้มครองผู้บริโภค

ญี่ปุ่นมีการจัดตั้งองค์กรเพื่อเป็นศูนย์กลางการบริหารจัดการงานด้านการคุ้มครองผู้บริโภค ได้แก่ ศูนย์กิจการผู้บริโภคแห่งชาติ (National Consumer Affairs Center of Japan: NCAC) ในด้านความปลอดภัยของอาหารนั้นมีหน่วยงานที่สำคัญ ได้แก่ Bureau of food Safety and Consumer Affairs ซึ่งมีหน้าที่ดูแลงานที่เกี่ยวข้องกับปัญหาความปลอดภัยของอาหาร

โดยตรง และ Center for Food Quality, Labeling and Consumer Services มีหน้าที่สำรวจและวิเคราะห์คุณภาพสินค้าอาหารและการปิดฉลาก เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการบริโภคอาหารอย่างปลอดภัย ในส่วนของท้องถิ่นก็ได้มีการจัดตั้งศูนย์ผู้บริโภคซึ่งมีหน้าที่เหมือนกันศูนย์กิจการผู้บริโภคขึ้นในท้องถิ่นแต่ระดับ และในปัจจุบันยังมีการจัดตั้ง “เครือข่ายองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้านความปลอดภัยของอาหาร” ขึ้นเพื่อให้การคุ้มครองผู้บริโภคด้านความปลอดภัยของอาหารเป็นไปอย่างทั่วถึงและมีข้อมูลที่ครอบคลุม

6. การกำหนดมาตรการคุ้มครองผู้บริโภคในศตวรรษที่ 21 ของประเทศญี่ปุ่น

มาตรการการคุ้มครองผู้บริโภคในศตวรรษที่ 21 ของญี่ปุ่น ให้ความสำคัญกับการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารและให้การศึกษาด้านอาหารและการบริโภคแก่ผู้บริโภค โดยเฉพาะอย่างยิ่งการนำหลักการสื่อสารความเสี่ยง (Risk Communication) ซึ่งเป็นหลักการที่ใช้ในระดับสากลเข้ามาใช้ สนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลทั้งระหว่างหน่วยงานภาครัฐด้วยกันเอง หน่วยงานภาครัฐกับผู้ประกอบการ หน่วยงานภาครัฐกับผู้บริโภคและระหว่างผู้ประกอบการกับผู้บริโภค

นอกจากประเด็นที่น่าสนใจข้างต้นแล้ว จากการศึกษาในครั้งนี้ผู้วิจัยยังมีความเห็นว่าในบางกรณีการคุ้มครองผู้บริโภคด้านความปลอดภัยของอาหารของญี่ปุ่นยังไม่สามารถดำเนินการได้อย่างเต็มที่ ส่วนหนึ่งเกิดจากปัญหาการคอร์รัปชันหรือติดสินบนเจ้าหน้าที่ เช่น กรณีการจำหน่ายข้าวปนเปื้อนสารเคมีแก่อุตสาหกรรมอาหาร แต่อย่างไรก็ตามปัญหาดังกล่าวก็มีสาเหตุหลักของการเกิดปัญหาด้านความปลอดภัยของอาหารในประเทศญี่ปุ่น หรือเป็นอุปสรรคในการดำเนินการคุ้มครองผู้บริโภคด้านความปลอดภัยของอาหารในประเทศญี่ปุ่น เนื่องจากจะพบว่าเมื่อสื่อต่าง ๆ รวมถึงผู้บริโภคได้เปิดเผยข้อมูลการกระทำผิดขึ้น ภาครัฐก็จะเข้าไปดำเนินการอย่างเต็มที่ และการที่ผู้วิจัยสามารถกล่าวเช่นนี้ได้ นั่น เนื่องจากผลสำรวจเกี่ยวกับประเทศที่มีการคอร์รัปชันน้อยที่สุด โดยบริษัทที่ปรึกษาความเสี่ยงด้านการเมืองและเศรษฐกิจของสิงคโปร์ ที่มีการให้คะแนนโดยเรียงลำดับจาก 0 คะแนน คือ ประเทศที่มีการคอร์รัปชันน้อยที่สุด ก็พบว่าญี่ปุ่นนั้นมีปัญหาการคอร์รัปชันอยู่ในอันดับ 5 ของประเทศที่มีการคอร์รัปชันต่ำที่สุด คือ 3.99 คะแนน รองจาก สิงคโปร์ ฮังการี ออสเตรเลีย และสหรัฐอเมริกาที่ได้คะแนน 1.07, 1.89, 2.40 และ 2.89 ตามลำดับ ขณะที่ประเทศไทยและอินโดนีเซียนั้นติดอันดับรั้งท้ายสองประเทศที่มีปัญหาการคอร์รัปชันมากที่สุด คือ ได้คะแนน 7.63 และ 8.32 ตามลำดับ (มติชนสุดสัปดาห์, ฉบับที่ 1496)

6.4 ข้อเสนอแนะ

การคุ้มครองผู้บริโภคที่มีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์แก่ผู้บริโภคอย่างแท้จริงนั้น ควรเป็นการดำเนินการที่สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจ สังคม และวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่นนั้น ๆ ประเทศไทยจึงไม่จำเป็นและไม่สามารถนำวิธีการปฏิบัติของญี่ปุ่นมาลอกเลียนแบบได้ทั้งหมด แต่ควรเป็นการนำสิ่งที่สามารถปฏิบัติได้จริงมาปรับประยุกต์ใช้อย่างเหมาะสม จากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

1. การพัฒนาและช่วยเหลือผู้ประกอบการโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์

ปัจจุบันโครงการ “หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์” ซึ่งเป็นแนวคิดที่ให้แต่ละหมู่บ้านใช้ทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่นมาผลิตและพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างรายได้แก่ชุมชนนั้น มีการผลิตสินค้าอาหารที่เป็นเอกลักษณ์ของแต่ละท้องถิ่นออกขายเป็นจำนวนมาก ซึ่งในบางครั้งชุมชนหรือท้องถิ่น อาจยังขาดองค์ความรู้ที่เหมาะสมในการผลิตสินค้าอาหารให้ปลอดภัยต่อการบริโภค ดังนั้นการพัฒนาและช่วยเหลือผู้ประกอบการในโครงการดังกล่าว จะเป็นส่วนหนึ่งที่สามารถสร้างเครือข่ายด้านความปลอดภัยของอาหารขึ้นได้อีกทางหนึ่ง และเป็นการลดความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้นแก่ผู้บริโภคอีกด้วย

2. การพัฒนาระบบการสืบย้อนกลับที่มาของผลิตภัณฑ์ ให้ผู้บริโภคสามารถเข้าถึงได้โดยง่าย

ปัจจุบันประเทศไทยมีการดำเนินการพัฒนาระบบการสืบย้อนกลับที่มาของผลิตภัณฑ์โดยหลายหน่วยงาน และมีการใช้งานระบบดังกล่าวในบางหน่วยงานและบางท้องถิ่น แต่ส่วนใหญ่ยังไม่เป็นที่รู้จักมากนัก ซึ่งอาจเกิดจากยังขาดการประชาสัมพันธ์ให้ผู้บริโภคทั่วไปทราบ และระบบส่วนใหญ่ยังจัดทำขึ้นและสามารถใช้งานได้เพียงผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเท่านั้น แต่ผู้บริโภคทั่วไปยังไม่สามารถเข้าถึงระบบดังกล่าวได้อย่างทั่วถึง เมื่อเปรียบเทียบกับระบบการสืบย้อนกลับของประเทศญี่ปุ่นที่ผู้บริโภคทั่วไปสามารถใช้งานได้ในชีวิตประจำวัน ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าหากสามารถพัฒนาระบบการสืบย้อนกลับแหล่งที่มาของผลิตภัณฑ์ในประเทศไทย ให้ผู้บริโภคสามารถเข้าถึงได้โดยง่าย ก็จะทำให้เกิดประโยชน์ต่อผู้บริโภคของไทยอย่างมาก และนอกจากนี้ยังสามารถสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ประเทศคู่ค้าของไทยได้อีกด้านหนึ่งด้วยเช่นกัน

3. การใช้ช่องทางสื่อสารที่มีให้เกิดประโยชน์สูงสุด

ปัจจุบันหน่วยงานด้านความปลอดภัยของอาหารของไทย มีการสื่อสารและให้ข้อมูลต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์แก่ผู้บริโภคผ่านสื่อต่าง ๆ หลากรูปแบบ เช่น สายด่วน อย. หมายเลข 1556 รายการโทรทัศน์ วิทยุ บทความ แผ่นพับ ข่าวประชาสัมพันธ์ หรือเว็บไซต์หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

อย่างไรก็ตามสิ่งที่ต้องคำนึงถึงอย่างมากในการสื่อสารข้อมูลต่าง ๆ นั้น ได้แก่ การสร้างฐานข้อมูล ที่ถูกต้อง ทันสมัย และช่องทางที่ผู้บริโภคเข้าถึงได้ง่าย จากการศึกษาในครั้งนี้ แม้ผู้วิจัยจะใช้เวลา ไม่นานและอาจจำเป็นต้องมีการศึกษาเพิ่มเติม แต่ผู้วิจัยเห็นว่า ปัญหาหนึ่งของการให้ข้อมูลหรือ ความรู้แก่ผู้บริโภคของหน่วยงานของไทยนั้น คือ การนำเสนอข้อมูลหรือการประชาสัมพันธ์ที่ไม่ สม่่าเสมอ และช่องทางการติดต่อสื่อสารที่ผู้บริโภคบางส่วนยังเข้าถึงได้ยาก ทำให้ผู้บริโภคไม่นิยม สอบถามหรือใช้ประโยชน์จากข้อมูลเหล่านั้น ผู้วิจัยจึงเห็นว่าควรมีการพัฒนาช่องทางการสื่อสาร และประชาสัมพันธ์ข้อมูลแก่ผู้บริโภค เพื่อให้ผู้บริโภคสามารถใช้งานได้ในชีวิตประจำวัน และไม่ เกิดความรู้สึกยุ่งยาก และเพื่อให้เข้าใจง่ายขึ้น ผู้วิจัยขอยกตัวอย่าง การใช้หมายเลข 191 เพื่อแจ้ง เหตุด่วนเหตุร้ายกับตำรวจ ซึ่งคนไทยคุ้นเคยและกลายเป็นความรู้ส่วนหนึ่งในชีวิตประจำวัน ซึ่ง หากมีการพัฒนาให้ผู้บริโภคของไทย คุ้นเคยกับการใช้ประโยชน์จากช่องทางใดช่องทางหนึ่งแล้ว ก็จะทำให้ผู้บริโภคให้ความสนใจและหันมาใช้ประโยชน์จากข้อมูลและช่องทางการสื่อสารต่างๆ ที่ ผู้เกี่ยวข้องจัดเตรียมไว้ในการป้องกันอันตรายและลดความเสี่ยงให้แก่ตนเองมากขึ้น

4. การใช้ประโยชน์จากหน่วยงานในท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์มากที่สุด

การใช้ประโยชน์จากหน่วยงานในท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์สูงสุดนั้น สามารถทำได้โดย การให้ความรู้และสร้างความตระหนักแก่เจ้าหน้าที่ในท้องถิ่น เพื่อให้สามารถให้คำแนะนำ ช่วยเหลือหรือป้องกันเหตุที่จะเกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยการให้ความรู้แก่เจ้าหน้าที่นั้นควร เป็นความรู้และข้อมูลที่มีความหลากหลาย เหมาะสมกับผู้บริโภคในแต่ละกลุ่ม อีกทั้งควรมีเนื้อหา ที่ครอบคลุมในหลายส่วน อาทิเช่น กฎหมายที่เกี่ยวข้อง วิธีปฏิบัติตัวเพื่อป้องกันการได้รับ ผลกระทบจากการบริโภคอาหารที่ไม่ปลอดภัย บทความวิชาการเพื่อยกระดับความรู้ เป็นต้น การ ดำเนินการดังกล่าวจะทำให้ผู้บริโภคเข้าถึงข้อมูลได้มากขึ้น และข้อมูลที่ได้รับมีความเหมาะสม สอดคล้องกับรูปแบบการดำเนินชีวิตของผู้บริโภคแต่ละกลุ่ม

5. การสนับสนุนให้ผู้บริโภค ตระหนักถึงสิทธิและพึ่งพาตนเองมากขึ้น

การคุ้มครองผู้บริโภคที่จะเกิดประโยชน์แก่ผู้บริโภคอย่างแท้จริงนั้น ควรเกิดจากการ ตระหนักถึงสิทธิหน้าที่ของตนของผู้บริโภค ผู้เกี่ยวข้องจึงจำเป็นต้องส่งเสริมให้ผู้บริโภคตระหนักถึง ประโยชน์และความจำเป็นในการใช้สิทธิและปฏิบัติตามหน้าที่ที่พึงมีของตนในฐานะผู้บริโภค และ สนับสนุนให้ผู้บริโภคสามารถช่วยเหลือและพึ่งพาตนเองได้มากขึ้น เพื่อประโยชน์ของผู้บริโภคใน ระยะยาว เช่น มีส่วนร่วมในกระบวนการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทั้งในระดับท้องถิ่นและกับ หน่วยงานของรัฐมากขึ้น ให้ข้อมูลและความรู้เกี่ยวกับกฎหมายต่าง ๆ แก่ผู้บริโภคมากขึ้น เพื่อให้ ผู้บริโภครู้ถึงสิทธิที่ตนเองมี ส่งเสริมให้ผู้บริโภคเกิดความตระหนักถึงผลเสียของการบริโภคอาหารที่ ไม่ปลอดภัยอย่างแท้จริงมิใช่เพียงแต่เฉพาะเมื่อเกิดเหตุการณ์ขึ้นเท่านั้น ในกรณีดังกล่าวนี้ผู้วิจัย

เห็นว่าคนไทยบางส่วนโดยเฉพาะในชนบท ยังรู้สึกว่าการแจ้งข้อมูลหรือการฟ้องร้องเป็นเรื่องที่ยุ่งยาก สิ้นเปลืองทั้งเงินและเวลา ดังนั้นถ้าเป็นกรณีที่ไม่ได้ก่อความเสียหายแก่ผู้บริโภคมาก มักไม่มีการร้องเรียนผ่านหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งนอกจากจะทำให้ผู้บริโภคเสียสิทธิแล้ว ยังทำให้ภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ขาดข้อมูลที่จะนำไปวิเคราะห์เพื่อกำหนดมาตรการแก้ไขและป้องกัน ดังนั้นจึงควรมีการรณรงค์ให้ผู้บริโภคไทย ตระหนักถึงความสำคัญในการแจ้งข้อมูลแก่หน่วยงานรัฐมากขึ้น ขณะเดียวกับภาครัฐก็ควรจะต้องมีการพัฒนาและปรับปรุงระบบการร้องเรียนหรือแจ้งข้อมูลให้มีความยุ่งยากลดลงด้วยเช่นกัน